

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Ανάλυση του πλαισίου ανάπτυξης της ελληνικής ενεργειακής στρατηγικής,
εντοπισμός των κρίσιμων παραγόντων και προτάσεις διαμόρφωσης αυτής

Χρήστος Δ. Μιγαδάκης
Δίπλωμα Μηχανολόγου Μηχανικού ΕΜΠ
Μεταπτυχιακό Παραγωγή & Διαχείριση Ενέργειας ΕΜΠ

Υποβληθείσα για το Μεταπτυχιακό Δίπλωμα
στη Διοίκηση των Επιχειρήσεων

Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

2007

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Χρήστος Δ. Μιγαδάκης

Σημαντικοί όροι: Ενεργειακή πολιτική, ενεργειακή στρατηγική, εσωτερικό περιβάλλον, εξωτερικό περιβάλλον, γεωπολιτική της ενέργειας, ενεργειακές αγορές, ανταγωνισμός, ευκαιρίες - απειλές, δυνάμεις - αδυναμίες

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην εργασία αυτή, το κράτος αντιμετωπίζεται σαν ένας ενιαίος οργανισμός. Κατ' αυτόν τον τρόπο καθίσταται δυνατός ο εντοπισμός των κρίσιμων παραγόντων που καθορίζουν τη διαμόρφωση της ενεργειακής στρατηγικής, μέσα από την ανάλυση του εξωτερικού και του εσωτερικού περιβάλλοντός του.

Το εξωτερικό περιβάλλον διακρίνεται σε γενικευμένο και ανταγωνιστικό. Το γενικευμένο προσομοιάζεται με τον παγκόσμιο γεωπολιτικό χώρο της ενέργειας, ενώ το ανταγωνιστικό με τις επιμέρους ενεργειακές αγορές στις οποίες το κράτος συμμετέχει ανταγωνιστικά μέσω των ενεργειακών επιχειρήσεων που ελέγχει.

Όσον αφορά στον παγκόσμιο γεωπολιτικό χώρο, η Ελλάδα μπορεί να συμμετέχει στις εξελίξεις χάρη στην κατασκευή του αγωγού πετρελαίου Μπουργκάς - Αλεξανδρούπολη αλλά και του αγωγού φυσικού αερίου Ιταλίας - Ελλάδας - Τουρκίας αλλά και με την ολοκλήρωση της ενεργειακής κοινότητας της ΝΑ Ευρώπης. Η Ελλάδα μπορεί να αποκομίσει σημαντικά οφέλη, φτάνει να σταθμίσει τις επιδιώξεις και τα συμφέροντα των μεγάλων παικτών στο χώρο της ενέργειας και να τα χρησιμοποιήσει προς όφελός της.

Το ανταγωνιστικό περιβάλλον στις επιμέρους ενεργειακές αγορές, αναλύεται με βάση των υπόδειγμα του **Porter**. Στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας ο ανταγωνισμός είναι ανύπαρκτος ενώ η ΔΕΗ θα εξακολουθήσει να κυριαρχεί στην αγορά. Παράλληλα μια σειρά από στρεβλώσεις όπως η επιδότηση των ιδιωτικών σταθμών, η έλλειψη παραγωγικού δυναμικού και η επιλογή ενός μόνο καυσίμου για τις ιδιωτικές μονάδες κτλ., δεν ευνοούν την ανάπτυξη συνθηκών ανταγωνισμού. Στην αγορά φυσικού αερίου, η ΔΕΠΑ είναι η απόλυτη κυρίαρχος, ενώ η είσοδος νέων ανταγωνιστών δεν ευνοείται λόγω της χαμηλής ακόμα διάδοσης του φυσικού αερίου. Τέλος, παρόλο που η αγορά υγρών καυσίμων είναι απελευθερωμένη, υπάρχουν αρκετές στρεβλώσεις όπως ο

κανονισμός για τα αποθέματα των **90** ημερών, η πρόσβαση των πρατηριούχων στα διυλιστήρια, η αδιαφάνεια στην τιμολόγηση, οι οποίες αν διευθετηθούν θα οδηγήσουν σε αύξηση του ανταγωνισμού.

Το εσωτερικό περιβάλλον, χαρακτηρίζεται από τους πόρους που διαθέτει το κράτος για να ανταπεξέλθει στις προκλήσεις του εξωτερικού περιβάλλοντος. Οι φυσικοί πόροι της Ελλάδας (λιγνίτης, αιολικό και ηλιακό δυναμικό κτλ.) αποτελούν τη κυριότερη πηγή δυνάμεών της, ενώ η έλλειψη επαρκούς θεσμικού πλαισίου και κεντρικού σχεδιασμού και οργάνωσης, αποτελούν μεγάλες αδυναμίες της.

Τέλος, η βασική πρόταση για μια ελληνική ενεργειακή στρατηγική είναι, ένας κεντρικά ελεγχόμενος πολυεπίπεδος ενεργειακός σχεδιασμός, ο οποίος θα αναπτύσσεται ταυτόχρονα βραχυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Ο δε στόχος του σχεδιασμού αυτού θα είναι η κάλυψη των αναγκών της χώρας και η διασφάλιση των συμφερόντων των πολιτών.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίδα
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	i
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΧΗΜΑΤΩΝ - ΕΙΚΟΝΩΝ	ii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ & ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ	4
1.1 Περίληψη	5
1.2 Ενεργειακή Στρατηγική	5
1.2.1 Γενικά	5
1.2.2 Το Εξωτερικό Περιβάλλον	7
1.2.3 Το Εσωτερικό Περιβάλλον	10
1.3 Η Ενεργειακή Πολιτική της Ελλάδας	11
1.3.1 Γενικά	11
1.3.2 Η Εσωτερική Αγορά Ενέργειας	12
1.3.3 Η Ασφάλεια του Ενεργειακού Εφοδιασμού	15
1.3.3.1 Προώθηση Ενεργειακών Συμφωνιών και Συνεργασιών	15
1.3.3.2 Διαφοροποίηση των Πηγών Προμήθειας και Ολοκλήρωση των Ενεργειακών Δικτύων	15
1.3.3.3 Διαφοροποίηση του Ενεργειακού Μείγματος	16
1.3.4 Η Προστασία του Περιβάλλοντος	19
1.3.4.1 Καταπολέμηση των Κλιματικών Αλλαγών	20
1.3.4.2 Εξοικονόμηση Ενέργειας	22
1.3.5 Σύσταση Οργάνου Ενεργειακής Πολιτικής	23
1.3.6 Τιμολόγηση - Φορολογία	23
1.3.7 Έρευνα και Ανάπτυξη	24
1.4 Παρατηρήσεις	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ & ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ	30
2.1 Περίληψη	31
2.2 Εισαγωγή	31
2.3 Διεθνείς Γεωπολιτικές Συνθήκες	32
2.3.1 Γενικά	32

	2.3.2	Η Άνοδος των Τιμών	33
	2.3.3	Ο Ρόλος των Πετρελαϊκών Εταιρειών	34
	2.3.4	Η Στρατηγική Σημασία των Χωρών της Κασπίας	35
	2.3.5	Οι Επιδιώξεις των ΗΠΑ	37
	2.3.6	Οι Επιδιώξεις της Ρωσίας	39
	2.3.7	Οι Επιδιώξεις της ΕΕ	41
	2.4	Η Θέση της Ελλάδας	43
	2.4.1	Γενικά	43
	2.4.2	Ο Αγωγός Πετρελαίου Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολη (BAP)	44
	2.4.3	Ο Αγωγός Φυσικού Αερίου Ιταλίας – Ελλάδας – Τουρκίας	47
	2.4.4	Ελλάδα και ΝΑ Ευρώπη	55
	2.5	Παρατηρήσεις	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ	3	ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΩΝ ΑΓΟΡΩΝ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ	64
	3.1	Περίληψη	65
	3.2	Εισαγωγή	65
	3.3	Οι Ενεργειακές Αγορές στην ΕΕ	66
	3.4	Η Εσωτερική Αγορά Ηλεκτρικής Ενέργειας	67
	3.4.1	Εισαγωγή	67
	3.4.2	Η Απελευθέρωση της Αγοράς	68
	3.4.3	Εφαρμογή του Υποδείγματος του Porter στην Αγορά Ηλεκτρικής Ενέργειας	72
	3.4.3.1	Η Απειλή των Νεοεισερχομένων	74
	3.4.3.2	Η Απειλή από Υποκατάστατα	78
	3.4.3.3	Η Διαπραγματευτική Δύναμη των Αγοραστών	80
	3.4.3.4	Η Διαπραγματευτική Δύναμη των Προμηθευτών	82
	3.4.3.5	Ο Ανταγωνισμός από τις Ήδη Υπάρχουσες Επιχειρήσεις	86
	3.4.4	Συμπεράσματα	90
	3.5	Η Εσωτερική Αγορά Φυσικού Αερίου	96
	3.5.1	Εισαγωγή	96
	3.5.2	Η Απελευθέρωση της Αγοράς	97
	3.5.3	Εφαρμογή του Υποδείγματος του Porter στην Αγορά Φυσικού Αερίου	99
	3.5.3.1	Η Απειλή των Νεοεισερχομένων	101
	3.5.3.2	Η Απειλή από Υποκατάστατα	105
	3.5.3.3	Η Διαπραγματευτική Δύναμη των Αγοραστών	106
	3.5.3.4	Η Διαπραγματευτική Δύναμη των Προμηθευτών	109

3.5.3.5	Ο Ανταγωνισμός από τις Ήδη Υπάρχουσες Επιχειρήσεις	112
3.5.4	Συμπεράσματα	115
3.6	Η Εσωτερική Αγορά Υγρών Καυσίμων	120
3.6.1	Εισαγωγή	120
3.6.2	Η Δομή της Αγοράς	121
3.6.3	Το Υπόδειγμα του Porter στην Αγορά Υγρών Καυσίμων	122
3.6.4	Εφαρμογή του Υποδείγματος του Porter στο Επίπεδο Διύλισης	123
3.6.4.1	Η Απειλή των Νεοεισερχομένων	123
3.6.4.2	Η Απειλή από Υποκατάστατα	126
3.6.4.3	Η Διαπραγματευτική Δύναμη των Αγοραστών	126
3.6.4.4	Η Διαπραγματευτική Δύναμη των Προμηθευτών	128
3.6.4.5	Ο Ανταγωνισμός από τις Ήδη Υπάρχουσες Επιχειρήσεις	130
3.6.5	Εφαρμογή του Υποδείγματος του Porter στο Επίπεδο Εμπορίας	132
3.6.5.1	Η Απειλή των Νεοεισερχομένων	132
3.6.5.2	Η Απειλή από Υποκατάστατα	135
3.6.5.3	Η Διαπραγματευτική Δύναμη των Αγοραστών	135
3.6.5.4	Η Διαπραγματευτική Δύναμη των Προμηθευτών	137
3.6.5.5	Ο Ανταγωνισμός από τις Ήδη Υπάρχουσες Επιχειρήσεις	139
3.6.6	Εφαρμογή του Υποδείγματος του Porter στο Επίπεδο Λιανικής	140
3.6.6.1	Η Απειλή των Νεοεισερχομένων	141
3.6.6.2	Η Απειλή από Υποκατάστατα	143
3.6.6.3	Η Διαπραγματευτική Δύναμη των Αγοραστών	143
3.6.6.4	Η Διαπραγματευτική Δύναμη των Προμηθευτών	144
3.6.6.5	Ο Ανταγωνισμός από τις Ήδη Υπάρχουσες Επιχειρήσεις	146
3.6.7	Συμπεράσματα	147

ΚΕΦΑΛΑΙΟ	4	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	153
4.1		Περίληψη	154
4.2		Εισαγωγή	154
4.3		Ευκαιρίες - Απειλές	155
4.3.1		Ευκαιρίες	155
4.3.2		Απειλές	156

4.4	Το Εσωτερικό Περιβάλλον	158
4.4.1	Εισαγωγή	158
4.4.2	Ανάλυση Πόρων	158
4.4.3	Δυνάμεις	160
4.4.4	Αδυναμίες	161
4.5	Συμπεράσματα	163
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	ΜΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ	169
5.1	Περίληψη	170
5.2	Περί Ενεργειακής Στρατηγικής	170
5.3	Κινητήριες Δυνάμεις της Περιόδου	172
5.4	Οι Ελληνικές Ιδιαιτερότητες	175
5.5	Προτάσεις για μια Ελληνική Ενεργειακή Στρατηγική	176
5.5.1	Γενικά	176
5.5.2	Όραμα της Ελληνικής Ενεργειακής Στρατηγικής	177
5.5.3	Ελληνική Ενεργειακή Στρατηγική	177
5.5.3.1	Βραχυπρόθεσμο Επίπεδο Σχεδιασμού	178
5.5.3.2	Μεσοπρόθεσμο Επίπεδο Σχεδιασμού	182
5.5.3.3	Μακροπρόθεσμο Επίπεδο Σχεδιασμού	184
5.5.4	Κρίσιμα Σημεία της Ελληνικής Ενεργειακής Στρατηγικής	189
5.5.4.1	Η Λειτουργία της Ελεύθερης Αγοράς	189
5.5.4.2	Ο Ρόλος των Δημοσίων Επιχειρήσεων	191
5.5.5	Αξιολόγηση και Έλεγχος	192
5.5.6	Έρευνα και Ανάπτυξη	193
5.6	Ανώτατο Συμβούλιο Ενεργειακής Στρατηγικής	194
5.7	Παρατηρήσεις	195
ΠΗΓΕΣ		198

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Επιθυμώ να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον καθηγητή μου και επιβλέποντα της διπλωματικής αυτής εργασίας κ. Νικόλαο Β. Γεωργόπουλο, τόσο για την αποδοχή της πρότασής μου όσον αφορά στο θέμα της διπλωματικής εργασίας, όσο και για τις συμβουλές και την καθοδήγηση που μου προσέφερε κατά την εκπόνηση αυτής.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω και την κ. Αγγελική Καψάλη για τη ψυχική υποστήριξη που εξακολουθεί να μου προσφέρει. . . ..

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΧΗΜΑΤΩΝ - ΕΙΚΟΝΩΝ

		ΣΕΛΙΔΑ
ΣΧΗΜΑ 2.1	ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ	37
ΣΧΗΜΑ 2.2	ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΡΚΙΑ ΣΕ ΕΥΡΩΠΗ	37
ΣΧΗΜΑ 2.3	ΑΓΩΓΟΣ ΜΠΑΚΟΥ - ΤΣΕΪΧΑΝ	39
ΣΧΗΜΑ 2.4	ΑΓΩΓΟΙ ΤΡΟΦΟΔΟΣΙΑΣ ΕΕ ΜΕ ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ	43
ΣΧΗΜΑ 2.5	ΑΓΩΓΟΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΜΠΟΥΡΓΚΑΣ - ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ	45
ΣΧΗΜΑ 2.6	ΑΓΩΓΟΣ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΤΟΥΡΚΙΑΣ	49
ΣΧΗΜΑ 2.7	ΑΓΩΓΟΣ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ - ΕΛΛΑΔΑΣ	50
ΣΧΗΜΑ 2.8	ΑΓΩΓΟΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΙΤΑΛΙΑΣ - ΕΛΛΑΔΑΣ - ΤΟΥΡΚΙΑΣ	51
ΣΧΗΜΑ 2.9	Nabucco & ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΣ ΑΓΩΓΟΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ	54
ΣΧΗΜΑ 3.1	ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΑΓΟΡΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	70

ΠΗΓΕΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΠΗΓΕΣ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

1. IEA, Energy Policies of IEA Countries - Greece, 2006
2. European Commission, What is at stake - Background document on the Green Paper - A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy, 2006
3. European Commission, White Paper - Energy for the Future - Renewables Sources of Energy, 1997
4. Eurostat, Energy and Transport in Figures, 2006
5. DGTREN, Study on Energy Supply Security and Geopolitics, January 2004
6. Theodoros Skylakakis, “Energy as a motor of economic integration”, The Bridge, Issue 03, April 2006,
7. John Roberts, “The Black sea and European energy security”, The Bridge, Issue 03, April 2006
8. Peggy Papakosta, “Everybody wins”, The Bridge, Issue 03, April 2006
9. Theodore George Tsakiris, “The Greek odyssey”, The Bridge, Issue 03, April 2006
10. George Bakatsianos, “Strategic planning and petropolitics”, The Bridge, Issue 03, April 2006

ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

11. Νικόλαος Β. Γεωργόπουλος, Στρατηγικό Μάνατζμεντ, Εκδόσεις Μπένου
2004
12. Βασίλης Μ. Παπαδάκης, Στρατηγική των Επιχειρήσεων, Εκδόσεις Μπένου
2002
13. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Η Ενεργειακή Πολιτική της ΕΕ και η Εφαρμογή της
στην Ελλάδα, **1999**
14. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ελλάδα – Η Αγορά Ηλεκτρικής Ενέργειας, **2002**
15. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ενέργεια – Να Ελέγξουμε την Εξάρτησή μας, **2002**
16. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πράσινη Βίβλος – Προς μια Ευρωπαϊκή Στρατηγική
για την Ασφάλεια του Ενεργειακού Εφοδιασμού, **2001**
17. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Στρατηγική της ΕΕ για την Αειφόρο Ανάπτυξη, **2002**
18. ΕΚΠΑΑ, Η Ελληνική Στρατηγική προς την Αειφόρο Ανάπτυξη, **2002**
19. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πράσινη Βίβλος για την Ενεργειακή Απόδοση, **2005**
20. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πράσινη Βίβλος – Ευρωπαϊκή Στρατηγική για
Αειφόρο, Ανταγωνιστική και Ασφαλή Ενέργεια, **2006**
21. ΥΠΑΝ, 3^η Εθνική Έκθεση για το Επίπεδο Διεύθυνσης των ΑΠΕ, **2005**
22. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πράσινη Βίβλος για την Εμπορία Εκπομπών Αερίων
Θερμοκηπίου εντός της ΕΕ, **2000**
23. ΥΠΕΧΩΔΕ, 2^ο Εθνικό Πρόγραμμα Μείωσης Εκπομπών Αερίων
Θερμοκηπίου 2000 – 2010, **2002**

24. ΥΠΕΧΩΔΕ, Εθνικό Σχέδιο Κατανομής Δικαιωμάτων Εκπομπών για την Περίοδο 2005 - 2007, 2004
25. ΓΤΕΤ, Τεχνολογική Προοπτική Διερεύνηση στην Ελλάδα - Περιβάλλον 2004
26. ΓΤΕΤ, Τεχνολογική Προοπτική Διερεύνηση στην Ελλάδα - Ενέργεια, 2004
27. ΥΠΙΑΝ, Κώδικας Διαχείρισης του Συστήματος και Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας, 2005
28. ΥΠΙΑΝ, Συνεργασίες - Συμφωνίες Ελλάδας με Τρίτες Χώρες στον Ενεργειακό τομέα
29. ΥΠΙΑΝ, Ενέργεια & Ανάπτυξη, Τεύχος 01, Ιούνιος 2005
30. ICAP, Ο ελληνικός ενεργειακός τομέας, 1999
31. Επιτροπή Ανταγωνισμού, “Δημόσια Διαβούλευση της Επιτροπής Ανταγωνισμού για τα Προτεινόμενα Μέτρα Ενίσχυσης του Ανταγωνισμού στον Κλάδο Αγοράς και Εμπορίας Πετρελαιοειδών”, Ιανουάριος 2007
32. Επιτροπή Ανταγωνισμού, “Προτεινόμενα Μέτρα Ενίσχυσης του Ανταγωνισμού στον Κλάδο Αγοράς και Εμπορίας Πετρελαιοειδών”, Ιανουάριος 2007
33. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Οδηγία 2003/54/ΕΚ, 2003
34. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Οδηγία 2003/55/ΕΚ, 2003
35. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Οδηγία 2001/77/ΕΚ, 2001
36. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Οδηγία 2002/91/ΕΚ, 2002
37. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Οδηγία 2003/30/ΕΚ, 2003
38. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Οδηγία 2004/08/ΕΚ, 2004
39. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Οδηγία 2004/67/ΕΚ, 2004

40. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Κανονισμός 1228/2003/ΕΚ, 2003
41. Ν. 2773/1999
42. Ν. 3175/2003
43. Ν. 3426/2005
44. Ν. 3428/2005
45. Ν. 3468/2006
46. Ντίνος Στασινόπουλος, “Η εξωτερική διάσταση της ενεργειακής πολιτικής της ΕΕ”, Πρακτικά συνεδρίου Ενέργεια και Ανάπτυξη 2001
47. Σπύρος Παλαιογιάννης, “Η διασύνδεση των συστημάτων φυσικού αερίου Ελλάδας – Τουρκίας”, Πρακτικά συνεδρίου Ενέργεια και Ανάπτυξη 2002
48. Μ. Παπαδόπουλος, “Οι ενεργειακοί δρόμοι της Κασπίας – Πεδίο κρατικών αντιθέσεων και συνεργασιών”, Πρακτικά παγκόσμιου συνεδρίου Ενέργεια 2002
49. Αιμίλιος Μπούσιος, “ Τα κοιτάσματα της Κασπίας και οι αγωγοί ενέργειας”, Παρατηρητήριο της Ενέργειας, Τεύχος 07, Δεκέμβριος 2002
50. “Η διασύνδεση των συστημάτων φυσικού αερίου Ελλάδας – Τουρκίας”, Παρατηρητήριο της Ενέργειας, Τεύχος 07, Δεκέμβριος 2002
51. “Μεταφορά πετρελαίου δια των στενών”, Παρατηρητήριο της Ενέργειας, Τεύχος 06, Ιούνιος 2002
52. Κώστας Τάσος, “Περιφερειακή αγορά ηλεκτρικής ενέργειας στη ΝΑ Ευρώπη”, Παρατηρητήριο της ενέργειας, Τεύχος 2, Μάρτιος 2001
53. Α. Γ. Χριστοδουλάκης, “Η μεγάλη σκακιέρα της ενέργειας”, Οικονομικός Ταχυδρόμος, 15/05/2003

54. Σπύρος Καλογιάννης, “ Το φυσικό αέριο στην Ευρώπη”, Παρατηρητήριο της Ενέργειας, Τεύχος **08**, Απρίλιος **2003**
55. Τερέζα Φωκιανού, “Ο Πετρελαϊκός πλούτος της Κασπίας - Μύθος ή Πραγματικότητα”, Παρατηρητήριο της Ενέργειας, Τεύχος **09**, Ιούλιος **2003**
56. Σπύρου Παλαιογιάννη, “Ο ελληνοτουρκικός αγωγός φυσικού αερίου”, Παρατηρητήριο της Ενέργειας, Τεύχος **11**, Απρίλιος **2004**
57. Κ. Ν. Σταμπολη, “Το ενεργειακό σύνδρομο του ενεργειακού κόμβου”, Καθημερινή, **28/11/2004**
58. Ελιζα Παπαδάκη, “Γεωπολιτικές ανατροπές στον άξονα του πετρελαίου”, Καθημερινή, **14/11/2004**
59. Δημήτριος Μαυράκης, Φώτιος Θωμαΐδης, “Μεταφορά φυσικού αερίου από την Κασπία στην Ευρώπη”, Πρακτικά διημερίδας ΤΕΕ Λιγνίτης και Φυσικό Αέριο στην Ηλεκτροπαραγωγή της Χώρας, **9 - 10/06/2005**
60. Κ. Ν. Σταμπολη, “Η Ελλάδα, η Τουρκία και το μεγάλο παιχνίδι της διεθνούς ενεργειακής διπλωματίας”, Καθημερινή, **17/07/2005**
61. “Πετρέλαιο πάνω από τα κύματα”, The Economist - Καθημερινή, **05/06/2005**
62. Α. Γ. Χριστοδουλάκης, “Η σκακιέρα των αγωγών πετρελαίου και αερίου”, Το Βήμα, **16/01/2005**
63. Α. Γ. Χριστοδουλάκης, “Οι Αμερικανοί ρυθμιστές του αγωγού Μπουργκάς - Αλεξανδρούπολη”, Το Βήμα, **03/04/2005**
64. Α. Γ. Χριστοδουλάκης, “Το βαλκανικό παιχνίδι των αγωγών”, Το Βήμα, **07/05/2006**

65. Κ. Ν. Σταμπολη, “Η ανέλιξη της Ρωσίας σε παγκόσμιο ρυθμιστή ενέργειας”,
Καθημερινή, **29/01/2006**
66. Ελένη Κοχαϊμίδου, “Τουρκία - Η ενεργειακή υπερδύναμη”, Ελευθεροτυπία,
25/03/2006
67. Κ. Ν. Σταμπολη, “Άσκηση επί χάρτου οι δύο αγωγοί ορόσημα”,
Καθημερινή, **16/04/2006**
68. Νικόλας Ζυργάνος, “Το νέο μεγάλο παιχνίδι”, Ελευθεροτυπία, **08/01/2006**
69. Α. Γ. Χριστοδουλάκης, “Το παιχνίδι των Ρώσων με το αέριο”, Το Βήμα
05/02/2006
70. Α. Γ. Χριστοδουλάκης, “Το μεγάλο παιχνίδι των αγωγών”, Το Βήμα,
23/04/2006
71. “Όταν οι επιχειρήσεις συναντούν τη γεωπολιτική”, The Economist –
Καθημερινή, **08/01/2006**
72. “Η ενεργειακή αλληλεξάρτηση Ρωσίας – Ευρώπης”, The Economist –
Καθημερινή, **07/05/2006**
73. Κ. Ν. Σταμπολη, “Απειλή νέου ψυχρού πολέμου για την ενέργεια”,
Καθημερινή, **21/05/2006**
74. Αλέξανδρος Μασσαβέτας, “Η Τουρκία σούπερ – μάρκετ ενέργειας”,
Καθημερινή, **20/08/2006**
75. Χρύσα Λιάγγου, “Η Ευρώπη ανησυχεί για τη διεύρυνση της ενεργειακής
εξάρτησης από τη Ρωσία”, Καθημερινή, **10/09/2006**
76. Γ. Αγγελη, “Το παιχνίδι της ενέργειας και ο ρόλος των ΗΠΑ”,
Ελευθεροτυπία, **10/09/2006**

77. Κ. Ν. Σταμπολη, “Ελληνική πύλη Εξαγωγής ρωσικού αερίου στη δύση”, Καθημερινή, **03/09/2006**
78. Τάσος Δασόπουλος, “Πως το πετρέλαιο γίνεται χρυσάφι”, Ελευθεροτυπία, **04/09/2005**
79. Γιώργος Δελαστικός, “Θύελλα κερδοσκοπίας στο πετρέλαιο”, Καθημερινή, **11/09/2005**
80. Μιχάλης Καϊτατζίδης, “Ο πόλεμος των αγωγών”, Ελευθεροτυπία, **11/02/2007**
81. Χρύσα Λιάγγου, “Στο κλαμπ των ισχυρών χωρών της ενέργειας εισέρχεται η Ελλάδα”, Καθημερινή, **11/02/2007**
82. Κωσταντίνα Ξένου, “Απελευθέρωση του κλάδου ηλεκτρικής ενέργειας”, Διπλωματική Εργασία Πανεπιστημίου Πειραιώς
83. Σπύρος Παλαιογιάννης, “Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα και ο ρόλος του φυσικού αερίου”, Παρατηρητήριο της ενέργειας, Τεύχος 2, Μάρτιος 2001
84. Ευάγγελος Λεκατσάς, “Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρισμού και το πρόβλημα της επενδυτικής απραξίας”, Παρατηρητήριο της ενέργειας, Τεύχος 5, Μάρτιος 2002
85. Νίκος Μπατιστάτος, “Εθνική ενεργειακή πολιτική”, Παρατηρητήριο της Ενέργειας, Τεύχος 9, Ιούλιος 2003
86. Σπύρος Παλαιογιάννης, “Η πορεία προς την απελευθέρωση των αγορών ενέργειας στην Ευρώπη και την Ελλάδα”, Παρατηρητήριο της Ενέργειας, Τεύχος 12, Νοέμβριος 2004

87. Δημήτριος Μαυράκης, Νικόλαος Κοντινάκης, “Έμπόδια στην ανάπτυξη της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας”, Πρακτικά διημερίδας ΤΕΕ Λιγνίτης και Φυσικό Αέριο στην Ηλεκτροπαραγωγή της Χώρας, **9 – 10/06/2005**
88. Χρύσα Λιάγκου, “Η δυναμική της ΔΕΗ κινεί το άρμα της απελευθέρωσης”, Καθημερινή, **18/09/2005**
89. Γ. Αγγελής, “Συγκρούσεις και παρασκήνιο στο μέτωπο της ενέργειας”, Ελευθεροτυπία, **25/09/2005**
90. Κ. Ν. Σταμπολη, “Στις ελληνικές καλένδες η ηλεκτρική απελευθέρωση”, Καθημερινή, **07/08/2005**
91. Κ. Ν. Σταμπολη, “Θετικές οι προοπτικές ανάπτυξης της αγοράς φυσικού αερίου”, Καθημερινή, **25/09/2005**
92. Κ. Ν. Σταμπολη, “Αλήθειες, ανακρίβειες και παρερμηνείες για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας”, Καθημερινή, **11/12/2005**
93. Χρύσα Λιάγκου, “Η διχοτόμηση της ΔΕΠΑ προκαλεί παρενέργειες σε ΕΛΠΕ, ΔΕΗ και Δημόσιο”, Καθημερινή, **24/12/2005**
94. Μιχάλης Καϊταντζίδης, “Τα μεγάλα παιχνίδια με τα κοιτάσματα λιγνίτη”, Ελευθεροτυπία, **01/10/2006**
95. Χρύσα Λιάγκου, “Ίσχυρός ανταγωνιστικός πόλος στον ηλεκτρισμό”, Καθημερινή, **01/10/2006**
96. Α. Γ. Χριστοδουλάκης, “Η εμπορία καυσίμων”, Το Βήμα, **16/04/2006**